

2017

SDU

SYDDANSK
UNIVERSITETSBIBLIOTEK

Årsfortælling

SMART Library
Citizen Science
Skrivenat

Philoteket
Digitalisering og
giftige bøger

Enhver krise skal kureres med bøger

Man kunne måske forledes til at tro, at titlen på dette indlæg handler om en krise i biblioteksvæsnet eller deslige, men det er heldigvis ikke sagen! Rettere er der tale om et citat af den aarhusiansk fødte multi-litterat, forfatteren, dramatiker og digteren Jens Blendstrup, der er uddannet cand.mag. i litteraturhistorie og historie fra SDU, dengang det hed Odense Universitet. Jens Blendstrup er blandt andet kendt for en genre, som han selv kalder ”litterær hypnose”, samt en mængde bogudgivelser – deriblandt hans nys filmatiserede bog fra 2004 ’Gud taler ud’ om forfatterens egen psykolog fader – og senest bogen ’Slagterkoner og bagerenker’ fra 2016.

Når Jens Blendstrup derfor i 2016 – i forbindelse med bibliotekets planlægning af Citizen Science-initiativet Et Sundere Fyn sammen med SDU, OUH og TV2 – udtalte, at ”enhver krise skal kureres med bøger”, så er det således ikke en hr. hvem som helst. I samme anledning erhvervede Syddansk Universitetsbibliotek sig digterens unikke lejlighedskunstværk ’MR-mammografiscanner indeholdende et frieksemplar af roman Slagterkoner og Bagerenker’. Principielt illustrerer kunstværket en maskine beklædt med stor litteratur, hvor hr. og fru Jensen kan bestråles med grotesk samtidslitteratur som et led i sygdomsbehandling. Ønskes en større grad af realisme kan man iflg. Blendstrup indsætte Pontoppidans ’Lykke Per’ i stedet. Kunstværket har i 2016 – 2017 været udstillet i Atriumgården på universitetsbiblioteket i Odense, i forbindelse med Et Sundere Fyn.

Men måske kunne citatet faktisk alligevel også anvendes på biblioteksvæsnet? Ovenstående illustrerer, at bibliotekerne – inklusive Syddansk Universitetsbibliotek – er omdrejningspunkt

for et alsidigt og tværfaglig samfundsengagement, der er med til at binde borgere, forskning og kultur sammen på en helt unik måde. På spørgsmålet om bibliotekerne befinder sig i en krise, taler aktiviteterne i nogen grad for sig selv – der er næppe tale om en krise ift. bibliotekernes samfundsrelevans – snarere en renæssance: Fake News, digital dannelse og forskningsformidling er nogle af de allermest aktuelle og efterspurgte emner i samtiden – og det er områder, hvor biblioteksvæsnet markerer sig som en stærkt og kompetent autoritet.

Men hvad med bøgerne? Jo, de er og vil altid være en vigtig del af bibliotekernes virke: Formidlingen af viden gennem litteraturen er bibliotekernes hjerteblod. Statistikken viser, at udlånet af bøger fra Syddansk Universitetsbibliotek de sidste ti år er faldet: I 2016 var udlånet 60% af hvad det var i 2006. Jamen, er det ikke en krise? Nej, for faldet tager udelukkende udgangspunkt i den klassiske trykte bog: I samme periode er anvendelsen af bibliotekets elektroniske litteratur steget over 150%. Så der er tale om en ganske voldsom vækst.

Syddansk Universitetsbibliotek vedbliver med at anskaffe trykt litteratur – og det vil vi altid gøre i min optik – men biblioteket kommer til at vokse på den digitale del af litteraturen pga. den stigende efterspørgsel: Vi giver p.t. adgang til knap 0,5 mio. e-bøger, mod godt 1,5 mio. ”klassiske” bøger, men der udlånes ialt 0,5 mio. trykte bøger mod 2 mio. e-bøger om året – og mange flere elektroniske artikler.

Der er store forskelle mellem de forskellige genre og fagområder, men ingen kriser, som bøgerne ikke kan klare!

Kolofon

Årsfortælling udgives årligt af Syddansk Universitetsbibliotek.

Redaktion:

Ansv. redaktør: Thomas Kaarsted (thk@bib.sdu.dk). Redaktør og layout: Jeppe Lomholt Akselbo (ja@bib.sdu.dk).

Artikler: Bertil F. Dorch (bfd@bib.sdu.dk), Jakob Povl Holck (holck@bib.sdu.dk), Jeppe Lomholt Akselbo (ja@bib.sdu.dk), Bjarne Lind Christensen (bjch@bib.sdu.dk), Katrine Astrup Jacobsen (kaasja@bib.sdu.dk), Bente Dalgaard (NyViden SDU). Fotos: Colourbox, Jeppe Lomholt Akselbo, Thomas Kaarsted, Bertil F. Dorch, Jan Larsen, Tammam Alkurdi, Thomas Rysgaard Jensen, OUH. Tryk: Print&Sign SDU – oplag: 500. ISSN: 2245-179X.

Citizen Science

Inddragelse af borgerne i forskning og vidensspredning er et vigtigt mål for biblioteket og SDU.

SDUB arbejder på flere fronter med at udbrede den meget store viden, vi giver adgang til. Et af dem er et øget fokus på Citizen Science. Det er et forskningsfelt, hvor almindelige borgere forsøges inddraget i forskning i forhold til at indsamle, generere og tolke data, men hvor det også handler om at engagere forskningen i forhold til at kvalificere beslutningstagning og styrke den demokratiske debat.

I den forbindelse samlede biblioteket sammen med Det Sundhedsvidenskabelig Fakultet og OUH en række forskere, beslutningstagere og journalister til en workshop. Målet var at komme op med konkrete forslag, hvilket I kan læse mere om på de følgende sider.

På workshoppen fremførte forfatteren Jens Blendstrup en humoristisk og absurd monolog, der perspektiverede det

tværvideenskabelige samt hvordan forskning skaber værdi for ganske almindelige mennesker.

Et vigtigt omdrejningspunkt i forhold til Citizen Science er, at Det Sundhedsvidenskabelig Fakultet og OUH i 2022 flytter sammen med SDU på Campusvej. Det gav anledning til projektet Et Sundere Fyn, som I kan læse mere om på side 4-5.

Biblioteket lagde også lokaler til en udstilling om det kommende NytOUH-byggeri. Temaet var translationel forskning og forskningskommunikation, og udstillingen indeholdt forskellige cases og dilemmaer, hvor gæsterne kunne give deres mening til kende.

Desuden blev der udstillet plancher og effekter og opsat en stor billedfrise, som viste en flig af fremtiden.

Scan koden eller gå til www.goo.gl/YpqM1E og se Jens Blendstrups underholdende oplæg om Citizen Science

Pilotprojekt: Et Sundere Fyn 2017

Biblioteket havde en bærende rolle i Citizen Science-kampagnen Et Sundere Fyn, der løb fra den 19. april til den 1. maj.

Citizen Science er et forskningsfelt, hvor borgerne forsøges inddraget direkte i forskningen. En væsentligt partner var derfor TV2/Fyn, som lancerede og dækkede kampagnen på deres platforme.

Fem forskningsprojekter konkurrerede om en million kroner, og det var borgerne, der i sidste ende bestemte vinderen, som blev et projekt om hjertestartere, der inddrog en stor gruppe frivillige. Projektet kulminerede ved en Gallaaften på OUH Svendborg, som blev sendt direkte på TV2/Fyn.

Grundlaget for denne type tiltag er SDU's nye strategiske grundfortælling, hvor der lægges vægt på, at SDU, SUND og det nye OUH – snart, lige om lidt i år 2022 – bliver naboer. Det handler om at sætte forskningen i spil internt og eksternt:

Koblingen mellem et af Danmarks største sygehuse og SDU, som omfatter alle videnskabelige discipliner, vil sikre, at forskningsspørgsmålene hele tiden er de rigtige, og at forskningsresultater hurtigt kan omsættes og afprøves i praksis til gavn for den enkelte borger og folkesundheden.

Her kan SDUB måske fremover få en udvidet rolle som medarrangør og vidensformidler.

Evaluering og eksponering

Der kan være flere succeskriterier for en sådan kampagne, men opmærksomhed og debat var vigtige mål. Det gik over al forventning (se faktaboks). Ud over den direkte eksponering via TV2/Fyn, TV2 Nyhederne og TV2 News nåede Et Sundere Fyn langt og bredt ud via sociale medier, hvor enkeltpersoner og interesseorganisationer har delt og kommenteret konceptet.

Regional opmærksomhed

Et Sundere Fyn nød god og positiv opmærksomhed fra regionale politikere, som også stillede op til arrangementerne. Formand for Sundhedsudvalget i Region Syddanmark, Poul Erik Svendsen, bød velkommen til Kick Off-arrangementet og regionsrådsformand, Stephanie Lose, holdt en velkomsttale til gallaaften og bekendtgjorde vinderen. Desuden deltog flere politikere samt regionsdirektøren til gallaaften.

Et sundere Fyn 2018

Et Sundere Fyn har givet en positiv opmærksomhed på SDU's sundhedsvidenskabelige forskning og har vist, at almindelige borgere er interesseret i at forholde sig og engagere sig i denne. Det er derfor oplagt at videreudvikle pilotprojektet til et fast fælles koncept indenfor forskningskommunikationen. Det er samtidig oplagt at kigge på udbredelsen af konceptet og fx overveje at udvikle Et Sundere Fyn til måske 'Et Sundere Syddanmark'.

Konceptet er, med sit fokus på den tværvidevidenskabelige forskning mellem OUH og SDU, med til at understøtte SDU's strategi og den fælles vision for Nyt OUH/SDU-samarbejdet. Det viser, både internt og eksternt, hvordan samhørigheden og samarbejdet mellem OUH og SDU er afgørende for udviklingen af både forskning og behandling. Det bør derfor overvejes, om bredden af forskningsprojekterne kan understøttes, så andre fakulteter kan blive involveret.

1. maj var der gallaften på OUH Svendborg Sygehus, hvor vinderen af Et Sundere Fyn blev kåret. 12.100 fynboer stemte, og vinderen blev projektet "Hjertestartere og frivillige", som fik 35% af stemmerne.

FAKTA om Et Sundere Fyn :

Hvor mange deltagere var til arrangementer?

- o Kick off 19/4: ca. 125 deltagere
- o Forskningens Døgn: ca. 2.000 besøgte Et Sundere Fyn-standen
- o Galla 1/5: ca. 200 deltagere

Hvor mange fulgte med på Facebook?

- o I alt 272.725 fik vist Et Sundere Fyn i deres nyhedsstrøm (post reach) via TV2/Fyn
- o Videoerne blev delt 424 gange og affødte 245 kommentarer og 1.830 likes

Hvor mange så videoerne på tv2fyn.dk?

- o De af TV2/Fyn producerede 15 videoer, som blev vist 134.279 gange

Hvor mange deltog i afstemningen?

- o 12.100 stemte

Scan koden eller gå til www.goo.gl/4YdZ3Z og se TV2/Fyns liveindslag om Et Sundere Fyn, - hvor vinderen afsløres:

SMART Library: Tilbage til fremtiden

Biblioteket har et strategisk fikspunkt om 'SMART Library og evidensbaseret biblioteksdrift'. Det kræver en forklaring.

Peter er en 22-årig studerende, som læser HA på Campus Odense. Han bor i Trekantsområdet, kører i bil til universitet og har desuden et studentearbejde som tillader, at han i perioder med eksamener og projektafleveringer kan have fleksibel arbejdstid.

En del af Peters undervisning er projektbaseret og foregår i studiegrupper. Hans gruppe arbejder som regel i biblioteket, da det er et fint mødested med mange pladser, hvor de kan koncentrere sig om at arbejde. Derudover har Peter et aktivt socialt liv.

Peters hverdag skifter kort sagt rigtig meget henover året. Præcis som det er tilfældet for de fleste studerende. Det står imidlertid i kontrast til, hvordan bygninger – herunder biblioteker – er indrettet. Det kunne vi godt tænke os at lave om på, eller i al fald få mere viden om.

Forestillingen om en ny fremtid

Biblioteket stiller derfor sine data til rådighed for forskere og forsøger samtidig at analysere data for at skabe merværdi og nye services. Det sker bl.a. via ODEx-projektet (se faktaboks). Gennem projektet forventer biblioteket at få en masse viden om vores brugere og deres adfærd. Det gælder i forhold til det fysiske bibliotek, hvor der som et forsøg installeres en række tracking devices og måleudstyr, ligesom det er planen at følge brugernes adfærd i forhold til brug af wifi og pc. Dette udstyr installeres også andre steder på SDU, ligesom projektets mål også er at følge en gruppe studerendes fysiske færden hele døgnet.

Alle disse mange data forsøger projektet at stille til rådighed for SDUB i et overskueligt 'real time' format, så vi løbende kan lave ændringer og forbedringer af vores services og indretning – til glæde for Peter og alle andre studerende.

På den måde vil SDUB på forsøgsbasis gerne arbejde evidensbaseret med udviklingen af vores bibliotek, hvilket fx også inkluderer et projekt om 'library impact', altså om bibliotekets tilbud har konkret værdi i forhold til at studerende får bedre karakterer og bliver hurtigere færdige. Endvidere lever projektet op til det vigtige formål, at forskere får adgang til vores data.

FAKTA: ODEx

ODEx (Open Data on Human Behavior) der er såkaldt fyrtårnsprojekt på SDU inden for konceptet om SMART Cities. Projektet ledes af lektor Mikkel Baun Kirkegaard fra SDU's Center for Energy Informatics, ligesom en række andre forskningsenheder og partnere indgår. Projektets mål er at udvikle en metode til at opsamle data om menneskelig adfærd og på den måde optimere fysiske miljøer (bygninger). Et centralt aspekt er at arbejde med åbne data og visualisering af data. Projektet løber frem til 2019.

Udover at SDUB leverer data fra vores egne systemer, er planen, at biblioteksrummet udstyres med sensorer og kameraer m.m., at brug af WIFI-data forsøges opsamlet samt at studerende udstyres med GPS- og tracking devices for at spore deres adfærd. Endelig følges der op med observation og interviews.

Projektet giver på den måde viden om vores brugere - også når de ikke opholder sig i biblioteket.

Giftige, gamle bøger

Røntgenanalyser har afsløret tre giftige bøger i universitetsbibliotekets gamle samling fra Herlufsholm.

- De er indbundet med fragmenter af middelalderhåndskrifter, og disse fragmenter er blevet overmalet med en speciel grøn farve, som har vist sig at indeholde arsenik, fortæller forskningsbibliotekar og projektleder Jakob Povl Holck fra Syddansk Universitetsbibliotek.

Hvorfor middelalderteksterne er malet over med den giftige grønne farve, vides ikke. Årsagen er nok knap så dramatisk som i Umberto Ecos verdenskendte middelalderkrimi ”I Rosens Navn”, hvor en bog er skrevet med dødeligt giftblæk for at sikre, at uvedkommende ikke får adgang til den viden, som bogen indeholder.

- Måske har man overmalet tekstfragmenterne af æstetiske grunde, måske har man i lyset af Reformationen syntes, at en katolsk tekst var et forstyrrende element på forsiden af bogen, siger Jakob Povl Holck.

Han er ansat til at forske i en af bibliotekets ældste bogsamlinger, der stammer fra kostskolen Herlufsholm, og de tre giftige bøger er fra denne samling på over 40.000 bind.

Skjulte tekster

- En bog er jo ikke kun en tekst. Bøger rummer mange andre informationer, som vi gerne vil trække ud af dem. Det var f.eks. ret opsigtsvækkende, da vi fandt ud af, at bogbindene på nogle af de gamle bøger består af fragmenter fra endnu ældre håndskrifter, siger Jakob Povl Holck.

Overmalingen med den smaragdgrønne farve betyder dog, at det stort set er umuligt at læse sætningerne og opklare, om der er tale om kendte eller hidtil ukendte værker.

- Vi vil gerne blive i stand til at læse de skjulte tekster, og det er her, røntgenundersøgelserne kommer ind i billedet, siger Jakob Povl Holck.

Biblioteket har samarbejdet med lektor Kaare Lund Rasmussen fra Institut for Fysik, Kemi og Farmaci, som har udarbejdet det grundstofspektrum, der afslørede det høje indhold af arsenik.

- Det er meget sandsynligt, at samlingen gemmer flere farlige bøger, så vi har fået et beredskab for, hvad vi gør, når vi støder på potentielt giftige bøger: blandt andet skal vi bruge en særlig slags handsker, og bøgerne skal isoleres, siger Jakob Povl Holck.

At bøgerne ikke må udlånes, betyder ikke, at indholdet i dem for altid er tabt for bibliotekets brugere. Der er planer om at digitalisere nogle af bøgerne fra de ældste bogsamlinger, så de bliver lettere tilgængelige for forskere og andre interesserede.

Og de giftige bøger lyder som oplagte bud.

Artiklen blev oprindeligt bragt i NyViden 9/2016

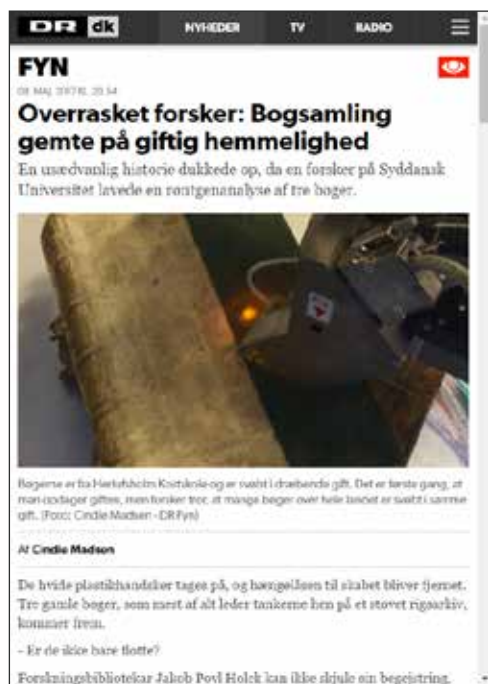

Digitalisering skaber renæssance for det gamle

“

Vi har fået et beredskab for, hvad vi gør, når vi støder på potentielt giftige bøger, blandt andet skal vi bruge en særlig slags handsker, og bøgerne skal isoleres.

Opdagelsen af de giftige bøger har givet omtale i bl.a. Fyens Stiftstidende og DR:

Med investeringen i en Zeutschel Chrome skanner og et avanceret Canon EOS-1DX MARK II kamera har Syddansk Universitetsbibliotek bevæget sig ind i nyt territorium. Det tyskfremstillede Zeutschel apparatur rummer umiddelbart et stort potentiale i forhold til relativt hurtigt at kunne tilgængeliggøre materialer i universitetsbibliotekets særsamlinger, der ikke tidligere har været så nemme at tilgå. Snart vil den enkelte bruger i princippet kunne sidde derhjemme kl. 1 om natten og bladre i sin udvalgte bog i pdf-format, hvilket harmonerer fint med udbygningen af 24/7 tilgængeligheden på SDUB. Men ikke kun i forhold til bedre at kunne tilgængeliggøre materialer for bibliotekets brugere er der et potentiale; også i forhold til den fremtidige promovring af universitetsbiblioteket nationalt såvel som internationalt synes der at ligge en fremtidig gevinst. Kendskabet til bestemte og sjældne materialer, fx bibliotekets mange inkunabler (tryk fra før 1500), vil nemt kunne sprede sig globalt i forskerkredse. Man kan også forestille sig digitale billeder i høj opløsning, appliceret på SDUB merchandise som led i den overordnede profilering af SDU. Med det nye udstyr følger SDUB en global trend, hvor flere fag-, forsknings- og uddannelsesbiblioteker lader de gamle samlinger få en renæssance med digitaliseringen som redskab.

Scan koden eller gå til www.goo.gl/HH02i2 og læs DRs artikel og video om de giftige bøger.

Skrivenat 2017

I slutningen af april holdt biblioteket - i samarbejde med VejledningsCentret - Skrivenat med workshops, gratis aftensmad, faglig fordybelse og åbent til kl. 22.

Studietid

Velkomst

Fri kaffe og snacks

Skrivenatplakat

Fuldt hus

Fokuseret

Køb til aftensmaden

God studiekrog

Tirsdag den 25. april lagde Syddansk Universitetsbibliotek lokaler til arrangementet Skrivenat. Det var tænkt som et tilbud til opgaveskrivende studerende, og inspirationen kom fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

Arrangementet startede med indskrivning kl. 15.30, og så kunne de studerende deltage i seks forskellige workshops og/eller de kunne finde sig et godt sted at sidde og arbejde på deres opgave.

Skrivenatten kom på benene i et samarbejde mellem Universitetsbiblioteket og VejledningsCentret under Studieservice.

Dette samarbejde gjorde, at der kunne tilbydes workshops i litteratursøgning, referencehåndtering, den gode problemformulering, motivation, projektstyring og akademisk sprog.

100% vil anbefale studiekammerater at deltage i Skrivenat.

De studerende brugte skrivenatten meget forskelligt. Nogle kom udelukkende for at skrive, andre kom for at blive inspireret, og andre igen kom for at få sparring om helt konkrete spørgsmål. Mange gav udtryk for, at de havde et ønske om at være en del af et skrivefællesskab for at få fornyet energi i deres egen skriveproces.

Fælles for de godt 100 deltagere var, at de syntes arrangementet havde været en succes. Faktisk ville alle de studerende, der udfyldte evalueringen, anbefale Skrivenat til deres medstuderende.

Skrivenatten blev således taget rigtig godt imod af de studerende og af de faglige miljøer, og i samarbejdet mellem biblioteket og VejledningsCentret arbejder vi videre med konceptet med henblik på at gøre det til en tilbagevendende begivenhed, der bliver tilbudt til alle SDU's studerende.

En fotograf. En fan. En legende.

Syddansk Universitetsbibliotek har ved forskellige donationer og erhvervelser de sidste 20 år fået status som et spændende og efterhånden omfangsrigt jazzarkiv, der henvender sig til særligt jazzforskere og den interesserede offentlighed. Biblioteket har derfor udgivet et katalog, som løfter lidt af sløret for de mange spændende kilder. Det omhandler den internationalt anerkendte jazzfotograf Ole Brask, den legendariske danske jazzsamler og Timme Rosencrantz samt legenden og saxofonisten Ben Webster, hvis private fotos i uddrag offentliggøres for første gang.

Scan koden eller gå til
www.goo.gl/AtV6YD
 og se Jazzkataloget
 som PDF:

Philoteket - ph.d.-café

I foråret 2017 blev et nyt tilbud målrettet SDU's ph.d.-studerende lanceret: 'Philoteket'.

Philoteket er indrettet til afholdelse af oplæg, møder, frokoster, prøveforsvar, konference, præsentationer og meget mere. Her er desuden samtalebokse til afholdelse af møder og et loungeområde, hvor der er fremlagt ph.d.-afhandlinger og udstillet konferenceposters til inspiration. Det er muligt at booke Philoteket til alle former for ph.d.-relaterede arrangementer. De to samtalebokse kan også bookes til f.eks. vejledning, interviews eller blot til fordybelse.

2-3 gange pr. semester er biblioteket desuden vært for arrangementer, der har til formål at klæde de ph.d.-studerende bedre på til deres ph.d.-forløb. Arrangementerne vil bestå af oplæg om emner som f.eks. karrieremuligheder, projektplanlægning og balance mellem arbejds- og privatliv samt give de ph.d.-studerende mulighed for at mødes med ligesindede, på tværs af fakulteter og forskningsmiljøer.

Konceptet for disse caféer er blevet udviklet via en interviewundersøgelse blandt ph.d.-studerende fra 3 forskellige fakulteter. Undersøgelsen bestod af to dele: Afdækning af faktorer af betydning for et godt ph.d.-forløb samt de ph.d.-studerendes holdning til en café i regi af biblioteket. Torsdag d. 4. maj blev den første ph.d.-café afholdt. Her fortalte Carl Bache, som er leder af Ph.d.-skolen på det Humanistiske Fakultet, om "Arven fra Carlsberg: Forskeruddannelse og karriere". Der var deltagelse af ph.d.-studerende fra alle 5 fakulteter, og vi har fået positive tilkende-givelser på konceptet.

D. 29. maj foretog Rektor Henrik Dam den officielle indvielse.

Scan koden - eller gå til
<https://goo.gl/5syASz>
og læs om åbningen (SDU.dk) - inkl.
interview med Liza Sopina, formand
for forening for ph.d.-studerende
på SDU (PAUSD):

